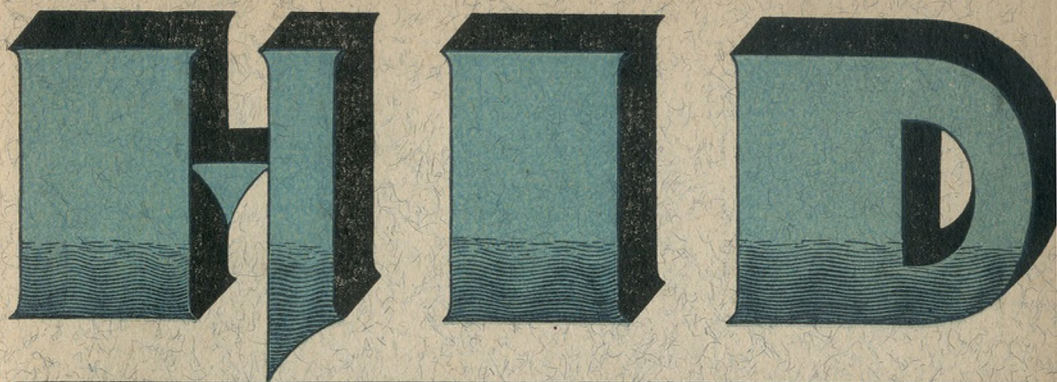

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

TARTALOM:

TÓTH BAGI ISTVÁN: Az új nemzedék és a pedagógia

A. A.: Új élet a mai társadalomban (pályázat)

HEINZ VILMOS: Élet és munka

KORSÓS TIBOR: Temető (Történet-dogmatikai-jogi tanulmány)

CSAPÓ SÁNDOR: Filozófia és tudományos esztétika

ESZMECSERE:

LÉVAY ENDRE: A falu kulturája és a kritika

FIGYELŐ:

J. G.: A kisebbségi egyesületek élete

KÖNYVEK

FOLYÓIRAT-SZEMLE

SZEMELVÉNYEK

A „HID“ a jugoszláviai új magyar nemzedék társadalmi, irodalmi és kritikai szemléje

Megjelenik havonként egyszer

Szerkeszti a szerkesztőbizottság, melynek tagjai:

Lévay Endre — Szuboticáról

Tóth Bagi István — Novi Szádról

Szabady László — Szentáról

Bogárdi József — Petrovgrad-Becskerekről

Pál Sándor — Szomborból

Csapó Sándor — Beográdból

Hegedüs László — Zágarebból

A „HID“ vojvodinai terjesztő-munkatársai:

Jancsuskó Gábor, Novi-Szád, Safarikova ulica 7

Lévay Zsuska, Petrovgrad-Becskerek, Stratimirovića 30

Kókay Károly, Bajmok

Halász Lajos, Sztári-Becsej

Thurzó Lajos, Szentá

Külföldön:

Magyarországi terjesztő: Csuka Zoltán, Érdliget
(Budapest mellett)

Bálint György, Budapest V, Nagy Sándor utca 6.
Telefon: 11-2-33.

„Új Élet“ nyomda r. t., Baja

Romániai terjesztő: Békássy Zoltán, Cluj (Ref. theologia)

Új nemzedékünk szellemét, törekvéseinek irányát érintő levelek, könyvek, folyóiratok, cserepéldányok, ismertetésre vagy leközlésre szánt munkák szerkesztőségünk címére (Szubotica, Sienkievićeva ulica 23) küldendők. — A mutatószám elfogadása előfizetésre kötelez. Ingyen lappéldányt nem küldünk senkinek.

Előfizetési árak:

Jugoszláviában:

Egy évre . . . 30 dinár

Fél évre . . . 16 „

Negyed évre . . . 9 „

Magyarországon:

Egy évre . . . 4 pengő

Fél évre . . . 2 „

Negyed évre . . . 1 „

Egyes szám ára

3

d i n á r

A „Hid“ csekk-számlája: 58.297

Romániában:

Egy évre . . . 100 lei

Fél évre . . . 50 „

Negyed évre . . . 25 „

Az új nemzedék

és

a mai pedagógia

Az új kor és az új életkörülmények egyre többet és többet kívánnak meg a középiskolát elhagyó ifjaktól. A középiskolákból kilépő fiatalok sajnos már több ízben tanúságot tettek felkészültségük hiányosságáról. Még a legelső tanuló sem rendelkezett azokkal az ismeretekkel, melyeket akár az egyetemi élet, akár a korai tisztviselő gyakornokoskodás megkívánt tőlük. Itt valami hiány mutatkozik, melyet nem minden esetben vezethetünk vissza az ifjak felületességére, vagy tudatlanságára. Itt, talán a pedagógia módszereit is tekintetbe kell vennünk. Sőt, ezen még túlmenve az előadók, a tanárok felkészültségét is tekintetbe kell vennünk. Bátran feltehetjük a kérdést: Mit kíván az új nemzedék a középiskolai tanároktól.

Hogy rávilágítsunk a mai pedagógiai rendszer hézagosságaira és élénkebben láttassuk a háborúutáni ifjak küszködését úgy a tanulmányaikkal, mint avval a nagy gonddal, mely már az érettségi előtt erőt vesz rajtuk, kötelességünknek tartjuk az alábbi igaz történetet szóvá tenni és alaposan ismertetni.

Nemrégiben olvastuk a napilapokban, hogy az egyik vajvidinai város kereskedelmi középiskolájában megdőbbszentő események játszódtak le. Az érettségi előtt álló osztály öt legjobb tanulója jelentkezett az igazgatónál avval a kéréssel, hogy kereskedelmi számtant és a könyvelést előadó tanár helyett állítsanak másikat, mert evvel a tudással, amit eddigi tanáraiktól tanultak nem érnek el semmit és az életben egyáltalán nem fognak boldogulni. Kijelentték, hogy ők nem az iskolának, hanem igenis az életnek tanulnak. Künn a kenyérért való küzdelem és az életharc vár rájuk s itt ebben a harcra készüléskben csak hiányos, silány fegyverzetet szerezhetnek. Az említett tanárt nem helyezték el. A gépies és hiányos tanítás tovább fogyasztotta a koravén ifjak idegeit. Ismét az igazgatóhoz fordultak, aki ismételtelen kijelentette, hogy majd az érettségien elnézőbbek lesznek. De, az ifjak tanulni, tudni akartak. Az igazgatói ígért után olyasmi következett be, ami még középiskolában alig történt meg s ami, minden egyébtől eltekintve a legszebb színben tünteti fel a kérdéses osztály növendékeit. Ismételtelen kijelentették, hogy nem az érettséginek tanulnak, hanem az életnek.

Miután mindez visszhangtalan maradt, a modern fegyvertelen ember fegyverét választották, azokét, akiket senki sem hallgat meg, akiket mindenki elnyom és kihasznál: sztrájkba léptek. Ennek a következménye nem maradhatott el. A tanári kar megtorlásképen az osztály öt legjobb tanulóját eltanácsolás képen kizárta az intézetből. Tudtukra adták, ha önként nem távoznak a tudományt gyéren osztogató intézetből, formálisan kicsapják őket.

Eddig tart ez a furcsa és modern történet, mely egy gondolkodó kulturembert, nemzedékünk egyetlen harcosát sem hagyhatja szó nélkül.

A diákéletnek valamikor, — az ugynevezett „régii jó időkben,” — az volt a legjellemzőbb sajátossága, hogy a diák nem szerette a tanulást. Minden lehetőséget kihasználta arra, hogy az iskolából kihúzza magát. Ma éppen ellenkező álláspontot foglalnak el a tanuló ifjak. Amint ebben az esetben is látjuk, azért sztrájkolnak, azért nem szívesen járnak iskolába, mert ott nem tanulhatnak eleget.

Lássuk mármost, hogyan fejlődhetett a diákok helyzete addig, hogy az iskola és a mai élet között fenálló különbségek sztrájkba sodorták őket.

Már a kereskedelmi középiskola első osztályában észreveszik, hogy a számtan és a könyvvitel tanára felületes és különösen azt hamar észreveszik a diákok, hogy nem eléggé felkészült tanerő. Tanítása gépies a legelavultabb lecke feladásból és egyszerű kikérdezésből áll. Ez semmiképen sem tud megfelelni a mai élet követelményeinek. Az első osztályos diákok talán örülnek, hogy olyan tanárt kaptak, aki nem sokat törődik tantárgyával és diákjaival és akinél egyáltalán tudás nélkül is érvényesülhetnek. Később azonban tudatára ébrednek annak a komoly valóságnak, hogy az iskola, különösen a középiskoláknál a kereskedelmi iskola nem előkészítő, hanem igenis annak a tudásnak megszerzési forrása akar lenni, melytől ma-holnap a diáknak élete, egzisztenciája függ. Látják azt előre, hogy ilyen avult tanulási módszer mellett éppen az élet számára a legfontosabb szaktudást nem ismerik, ami lehetetlenné teszi az érvényesülést.

Jön az utolsó iskolai év, amelynek bevégeztével ki kell lépniök az Életbe, a nagy és félelmetes Harcha és mitsem kérdezve meg kell állniök a helyüket. A veszély közvetlenül fenyeget, kétségbeesett nyitott szemekkel hamarabb meglátják azt a valóságot, amelyet feletteseik, tanítóik, tanáraik nem látnak és nem vesznek tudomást róla. Előretörő erővel igyekeznek rákényszeríteni feletteseiket a tisztánlátásra, a való életnek meglátására. Sztrájkba lépnek, olyan sikamlós küzdőtérre állnak, mely kilencven százalékos kockázattal jár. De, ... ugylátszik ezuttal nincs más megoldás.

Alapos tudásra, ismeretekre szomjuhozta ezek a diákok. Az élet arcát, kiméletlen rohanását hamarabb meglátták, mint tanáraik, akiknek kötelességük lenne azt ismerni, látni és számolni azokkal. Ezek a dicséretreméltó és előretörő törekvések minden kulturerember előtt rokonszenvenné teszi az új nemzedék harcosait, bár-

milyen visszatetsző is legyen felfogása a sztrájkról, mint ma már látjuk, — iskolai küzdőeszközzel.

Ez az eset ismét rávilágít arra, hogy a középiskolai tanítási rendszer reformra szorul. Mert ilyen vagy ehhez hasonló eset igen gyakran előfordul, csak ritkán jut az újságokba, elvértve kerül az érdeklődés homlokterébe. Bizonyára minden középiskolát végzett embernek van emléke rossz vagy tehetségtelen tanárokról, akik kerékkötői voltak a tanulók előrehaladásának. — A tanulók fogékonyak a jó, a hasznos iránt. Jellemük alakítható. Jó tanár keze alatt minden iskolábakerülő gyermekből szorgalmas, becsületes ember nevelhető (kivétel csak ritkán fordul elő). Köztudomású, hogy az ember jelleme elsősorban a neveléstől függ. Az iskola kitűnő alkalom a nevelésre, azonban részint a tanerők túlterhelésével, részint a tanerők helytelen megválogatásával a nevelés felületes. Ezzel a felületességgel pedig számokban ki nem fejezhető kárt okoznak az élet új harcosságának, a társadalomnak és az egész emberiségnek.

Nyolc évig jár az ifjú középiskolába és a nyolc év nagyrésze sok esetben kárba megy. Nem térünk ki most a tantervnek arra részére, hogy milyen tantárgyakat oktassanak és milyeneket ne. Csak az oktatási módról, de kiváltképpen a tanerő helyes kiválasztásáról akarunk beszélni.

A jó tanár magyarázatával, tananyagának biztos ismeretével kell, hogy megnyerje magának a diákokat. Számolnia kell mindenkör avval, hogy különböző társadalmi osztályhelyzetű ifjak különböző nevelésben kell, hogy részesüljenek. Megértő és szeretetteljes legyen, ne zsarnok filiszteus, hanem atyai barátja legyen a tanulni vágyó és életharcra készülő fiataloknak. Nyolc esztendő, az épen elég idő ahhoz, hogy a tanár teljesen kiismerje tanulóját és módjában álljon annak hiányos tudását kiegészíteni. Ez a tanítási módszer felsőbb parancsra vagy erőszakos rendeletre kivihetetlen, ehhez lelkiismeretes és magas felkészültségű ember felelősségteljes munkája szükséges.

Meg kellene reformálni a középiskolai oktatást. Külön eljárással kellene megállapítani, hogy ki való a tanári pályára és ki nem. A szaktudományok oktatása mellett elsőrendű figyelmet kell fordítani arra, hogy a tanár teljesen ismerje a diák lélektanát és társadalmi helyzetét. Az olyan tanár, aki jól ismeri a diák lélektanát, képes arra, hogy megszabadítsa a diákot minden felesleges szorongástól, gátlástól. Ezzel a tanár sok lekötött erőt szabadít fel a diákban, amely erőket a tanulásra használna fel. Hogy ezek közül a gátlások közül csak egyet említsünk, a pubertás zavaros korában élő gyermek részére a nemi kérdés világos ismertetése, veszélyekre való figyelmeztetés többet használ minden álszemérmes misztikumnál, amellyel csak a gyermek káros következményű kíváncsiságát fokozzák.

Az oktatást korok fejlődésével párhuzamosan, rendszeresen tanulmányozni és javítani kellene, mint ahogy pl. a gépiparban is

állandóan arra törekszenek, hogy a gépek mechanizmusát minél célszerűbbé tegyék.

A középiskolás tanulóknak addig is, amíg az összes szükséges reformokat meg nem valósítják, azt kell szem előtt tartaniok, hogy bármennyire is meg nem felelő a tanáruk, tanulniok kell, még ha a saját jószántukból is, mert — amint a szóbanforgó kereskedelmisták mondták — az ifjuság nem az érettséginek, nem az iskolának tanul, hanem az életnek.

Tóth Bagi István.

»Uj élet a mai társadalomban«

**c i m m e l
az elmúlt számunkban
pályázatot hirdettünk**

Pályázatunk kiírásával szándékunkban van a jugoszláviai magyar ifjak nagyrészét bevonni generációs mozgalmunkba, tekintet nélkül társadalmi osztályhelyzetére. A legnagyobb örömmel és szeretettel vesszük kisebbségünk bármely rétegéből származó, illetve tartozó ifjunak munkáját és elgondolásait, akinek írásán a törekvő erő megnyilvánulásait látjuk.

Pályázatunk feltételeit a múlt számunkban ismertettük, ezuttal azonban szükségesnek tartjuk ismételten kihangsúlyozni, hogy a pályamunkák beküldésének végső határideje f. é. március hó 15.

A pályamunkák leközlését a következő számunkban kezdjük. A bírálóbizottság tagjainak névsora a következő:

**Dr. Strelitzky Dénes, Szubotica,
Lévay Endre, Szubotica,
Kun Szabó György, Szubotica,
Tóth Bagi István, Novi Szad,
Bogárdi József, Petrovgrad (Becsckerek).**

ÉLET ÉS MUNKA

I.

Abból, hogy az egyik a másikból él, a társadalmi rend vérkeringésében, a természet műhelyében a legnagyobb káosz uralkodik, mert az egymásból való élés nemcsak maga a tiszta és való élet tényét jelenti, hanem felülkerekedést, legyűrése a másiknak, kihasználást, uzsoráskodást, kárt, másszóval szeliden: versengést jelent. A versengés — kétségtelenül — haladást is, de legtöbbször a kiüríthatatlanul elfojtott, vagy nyílt ellenszenvet és gyűlöletet is teremt.

A társadalmi rend ideális formája talán az lenne, ha az emberek nem egymásból élnének, nem lennének egymásra rászorulva, hanem minden egyén függetlenül a másiktól élhetné le életét. Ilyen társadalmi rend mindenkinek utópia, mert feleslegessé válna a munka, amely az egyed életét fentartja, biztosítja.

A föld azonban egyenlőtlenül hordja magában az élethez szükséges táplálékanyagokat. Az egyik részén bőségben megterem a buza, vagy korlátlan mennyiségben találunk szenet, vasat, sót, a másik részén pedig nyoma sincs az egyiknek, sem a másiknak. A föld egyik részén egy fehér népfaj lakik, a másik részén egy sárga, vagy fekete, amely nyelvén, szokásaiban, vérmérsékletében merően különbözik az előzőtől. Az itt hiányzó anyagoknak ott bőven termő anyagokkal való kicserélése, tehát a közös lét fentartásának legfontosabb rugója.

Abszolút munka nélkül az ember nem tarthatná fenn életét s a föld, amely végeredményben minden életforrást magában hord, csak a szükséges anyagoknak a kiaknázásával biztosítja a létet s megműveléssel ad csak kenyeret. Ez pedig munkával s fáradtsággal jár. Az élet így ezzel a munkával talán teher és nyűg, de a lét érdekében, mely ösztönösen tör fenmaradásáért: az embernek ezt a munkát akarva, nem akarva el kell végeznie.

Az egyén, a lélek elfásulása munka nélkül, vagy szórakozással, — csak szédítő frázisa jelenlegi erkölcsi felfogásunknak, a munka megkedvelésére és további serkentésére. Mert a munka nem esit, — mondják akik jólétben élnek. Semmittevással, szórakozással is szépen elmúlik az idő, sokkal kellemesebben, mint görnyedő, nehéz robotban, különösen ha a munka értéke nincs összhangban a fizetéssel. A semmittevők, vagy más nyakán élők számára nincsen munkamegszokás, mert a semmittevést hamarabb szokjuk meg, mint olyan munkát, amelyet külön-

ben is nem nagyon szívesen végzünk. A nehéz és sokat dolgozó kétségtelenül hamarabb szokja meg a henyélést, mint a született henyélő a kitartó munkát... Itt nem a megszokás fontos és döntő, hanem — az érzet... Semmit nem dolgozni, szórakozni — kellemesebb érzés. Mindig és sokat dolgozni, keveset, vagy semmit sem szórakozni — kellemetlen! Nyűg. Az ember valójában nem is dolgozna semmit, ha minden sült galamb módjára a szájába repülne.

E dolgok ilyen állásából természetesen következik, hogy a munka szükségből született, szükségből munka és nem önmagáért, nem azért van, hogy az ember el ne fásuljon.

Valahol azt olvastam, hogy volt egy nagyon gazdag ember, aki egész életében semmit nem dolgozott. De miután mindenkinek valamit mégis kell csinálnia, — ez az ember nem is élt sokáig. Egyszerűen megőrült. Megőrült, mert semmivel sem foglalkozott. Lehet, hogy ez ijesztő rém akar lenni a semmittevők ellen, de ezzel szemben ismerek nagyon sok olyan embert, akiknek anyagi helyzetük megengedi a semmittevést és a szórakozást. S ha igaz, hogy valamivel foglalkozni kell, akkor a szórakozás is munka. Tehát nem télenkedés. Az olvasással önmagukat képezik, a sportolással egészségüket biztosítják, életüket nem is nézhetjük le, — van célja így a semmittevésben is. Nem félnek attól, hogy a lelkük elfásul, attól sem, hogy megőrülnek, — ellenkezőleg előbb az örjitené meg őket, hogyha egyszer dolgozniuk kellene!

A henyélés, a szórakozás nem öli meg az embert. Előbb és igen sokszor, a nem szívesen dolgozót ölte meg a munka. Azt a munkát, amelyet szívesen végzünk, amelynek gyümölcse jólétünket még kényelmesebbé teszi, vagy amely haszon és bérmentes, de személyünknek tiszteletet teremt és hírnevet ad, (művészetekkel való foglalkozás) — talán nem is munka, mert egész lényünk felolvad benne és olyan semmittevésnek érezzük, mintha fűszállal a fogaink között, ragyogó napsütésben henyélnénk a zöld pázsiton.

Abszolút semmittevés tehát nincsen. Azzal, hogy járunk, mozgunk, beszélgetünk, már bizonyos munkát végzünk. Más kérdés, hogy ez a munka hasznot hoz-e a közösségnek. Talán önmagunknak sem hajt hasznot, csak kielégülést szerez, de számunkra ez a haszon. Abszolút semmittevés talán az volna, ha az ember állandóan ülne, vagy feküdne. Ez kétségtelenül nem kellemes érzés, ebbe talán bele is örülhet az ember. De hogyha ezt is legalább olvasással tölthetjük el s van valami, ami agyunkat foglalkoztatja, már biztosítottuk magunkat a megőrülés veszélye ellen.

De miért dolgozik, küzd az ember? Miért gyűjt vagyont? Ezekre a kérdésekre mindenki azt feleli, hogy szükségből, kényszerből. Mert az ember szervezete, idegrendszere, idővel elkopik, munkaképtelen lesz, de az összegyűjtött vagyon biztosítja öreg napjaiban az ember életét. Ezt bátran és nyíltan valljuk, mert az önmagunkról és utódainkról való gondoskodás jogos, természetes valami s így nem vált ki ellenszenvet. Ellenkezőleg tiszteletet te-

remt. Társadalmi rendszerünk, amely a magántulajdon elvén alapszik, a vagyonszerzést nemcsak megengedi, hanem azt állandóan ápolja és mindenkit ilyen irányban nevel.

De nincsen egészen így. A vagyonszerzésre van egy ok, amelyet mindenki titkol, mert — nevelésünk folytán — mindenki lenéz és megvet. A vagyonszerzés legtöbbször elfojtott semmittevő vágyat takar. És az ember szívesen, vagy szükségből azért dolgozik, hogy minél előbb megfelelő vagyonnal, gond nélkül kényelmesen élhessen. Egyrészt tehát azért dolgozik, hogy később ne kelljen dolgoznia.

Ez ismét azt bizonyítja, hogy az ember irtózik a munkától, nem szereti, sőt — gyűlöli. Ki akar dolgozni? — halljuk sokszor. Senki. De mert kell, mert munka nélkül nincs megélhetés, — csak azért dolgozunk. Akit a sors szerencsésebb helyzetbe hozott, az nem is dolgozik, mert munka nélkül is megél, — a más munkájából, mert ő sem élhetne, ha más nem dolgozna. A leleményesebbek, az életrevalóbbak ki is bujnak a munka kötelezettsége alól és másokkal goldoztatnak.

Hogy a munka szeretete nem természetünkben rejlő érzés, hanem az életnek parancsoló törvénye, amely azonban biztosíték is, bizonyítja, hogy a nevelés is csődöt mond abban a pillanatban, ha megszólal az ösztön leleplezetlen, igaz hangja. Az ösztön pedig csalhatatlan. Ez az ösztön, — mint már fentebb kifejtettem, menekül a munka elől. Minden harc, versengés abból fakad, mert senki sem akar dolgozni. Mindenki jól, kényelmesen, gond nélkül akar élni és megélni. Ez a munkaiszony az élet harcában mindenkit arra kényszerít, hogy a másikat kijátsza, legyűrje és a más kárán önmagának hasznot hajtson.

De vannak emberek, akiket egy eszme fűt, akik nem a gyűjtésért, nem a vagyonszerzésért dolgoznak, hanem egy széles emberi réteg örök felszabadulásáért.

II.

Igy jutunk a darwini igazsághoz, hogy a létért való küzdelemben mindig az erősebbek kerülnek ki győztesen. (Struggle for life.) Korunkban pedig a legszegényebb, legegyszerűbb munkás is van már annyira életrevaló és élelmes, hogy ő is megtudja látni — semmit tenni, szórakozni, mégis jobb, mint kitartóan dolgozni különösen, ha a munka gyümölcsét más aratja le. De többet is meglát: meglátja, hogy munka és munka között lényeges különbség van.

Ablakomon keresztül valakit látok csikorgó hidegben havat lapátolni. A hideg szél szinte kicsavarja szeméből a könnyeit. Néha hátracsapja kezét, belelehel, hol a jobb, hol a ballábát emeli fel, hogy a hideget legyőzze. Én jól fűtött irodában szép ruhában ülök és írok, vagy számoszlopokat adok össze. Ő fizikai, én szellemi munkát végzek. Lehetetlen és ostobaság volna tőlem nem meglátni.

hogy kettőnk közül, az én helyzetem: jobb, kellemesebb. Mégis, én négyszeresét kapom annak a fizetésnek, mint ő. Mi joron kapok én ennyivel több bért? Iskolai képzettségem miatt? Lehet. De ez csak szerencse, hogy én tanultam, ő pedig nem. Ő iskolai képzettség nélkül éppen úgy formál jogot, hogy mindennap jóllakjon, rendes ruhában járjon, télen fűtött szobája legyen, mint nekem. A tudatlanság, az iskolaiképzés hiánya, bár nem követelheti, hogy a tudásnál, az iskolai képzésnél nagyobb bért élvezzen, de követelheti, hogy élete az emberi méltóság türhető formájában nyilvánuljon meg. S ha a hólapátoló, az útkaparó, vagy bányamunkás nem is reprezentál, — veritékes munkája után több bért érdemel, mint amennyit élvez.

Nehéz és kényes kérdés vetődik itt fel: mi az igény? Hol van igényiség határa? Mert az egyszerű embernek is vannak igényei, vágyai. A nagyon gazdagok sok mindenről lemondhatnak, életük még mindig fényesebb. De miről mondjon le az, akinek semmije sincsen, akinek a meglevő falat sem mindig elég és kielégítő. Igényeink pedig mindig kereseti forrásaink szerint nőnek.

A kollektívizmus fontos igazsága, hogy gátat akar vetni az emberi telhetetlenségnek, mert az emberi telhetetlenség végtelen, ki nem elégíthető, nem ismer határt csak saját önző céljait hizlalja, s ha kell a mások rovására. És ebben a harcban mindig a gyengébbek maradnak alul, s ha a gyengébbeket — mint többséget — nem védi sem ember, sem törvény — két végétből áll az élet: itt munka nélkül duskálnak mindenben, amott pedig a nyomor ordít, munka ellenére is.

Az élet tehát munkát követel, mert a munka az élet parancsoló törvénye, de egyúttal biztosítéka, is melyhez minden élőlénynek joga van, de mindenkire nézve elengedhetetlen kötelesség. Ellenértéke pedig az egyén és a köz boldogulása. Az élet munka, az élet — szenvedés. Ez a szenvedés mégis ösztönösen vágyott és a legkellemesebb legyőzhetetlenség. Van könnyű munka és van nehéz robot. Az előbbit tulfizetik, suljos pénzekkel, az utóbbit szánalmasan tengődni hagyják. Ez a mai társadalmi rend kegyetlen igaz képe, amely a jólétben henyélő rövidlátás és korlátoltság szerint mindig így volt és mindig így lesz. Legalább is nem bánja, ha mindig így lenne. A jövő társadalmi rendjét nem tudjuk, de kétségtelenül jobb, szebb, igazságosabb és boldogabb lesz. Minden megmozdulás ezért a hitért van. Mert ebben hinnünk kell.

Heinz Vilmos

TEMETŐ

Írja: KORSÓS TIBOR

(Történet-dogmatikai-jogi tanulmány)

A róm. kath. vallás tanítása szerint a temető a szent helyek⁴³ közé tartozik, mert az egyház előbb ünnepélyesen megszenteli a földet, melybe meghalt hiveit temetik.⁴⁴ A temető tehát a hivek holttetének elföldelésére szánt, az előirt szertartások szerint felavatott hely.⁴⁵ A temetők szentelése ily módon történik: Miután a püspök vagy annak helyettese⁴⁶ rövid beszédben előadta a temetőnek megbecsülését indokoló okokat,⁴⁷ térdenállva a mindszenek litániáját elmondja, mely alatt a temető közepén fel-

⁴³Szent helyek alatt azokat a szent helyeket értjük, melyek consecratio vagy benedictio által istentiszteleti vagy temetkezési célokra vannak rendelve. (Cod. iur. can. 1154. can.) A kánonjog az egyházi dolgok két osztályát állítja fel: res sacrae és a szűk. ért. vett res ecclesiasticae. A res sacrae ismét kétféleképpen a) res consecratae, melyek a legszorosabb viszonyban vannak az istentisztelettel (templomok, oltárok és kelyhek, stb.) és jellegüket a konsekráció (megszentelés) ünnepélyes aktusával nyerik el és b) res benedictae, melyek a vallási cselekményekkel nem állanak oly szoros összefüggésben (templomok alapkövei, temetők, oltárkendők); melyek jellegüket a benedíció (megáldás) kevésbé ünnepélyes cselekvényével kapják. — Gross-Schueler-Novak: Udžbenik crkv. prave kat. crkve 1930. 378. lap.

⁴⁴Dr. Aubermann M.: Kath. szertartástan 1923. 19. lap. — Dr. Demkovits A.: Kath. szertartástan 6. kiad. 19. lap.

⁴⁵Sipos I.: Kath. Egyházjog 1928. 166. lap. Az egyházjogi anyag legnagyobb részét e műből merítettem, azért idézését a továbbiak során helymegtakarítás céljából mellőzöm.

⁴⁶A temetők ünnepélyes megáldása azok joga, akik a szent helyeket konsekrálhatják (cn. 1155), az egyszerű megáldás azoké, akiket a szent helyek benedíkási joga illet. (cn. 1156.) 1205. § 1. A szent helyek konsekrálásának joga akkor is, ha ünnepélyes férfi szervezetekhez tartozó helyről van szó — a helyi ordináriusé, ha felszentelt püspök; az általános helynök külön megbízás alapján konsekrálhat; a helyi ordinárius, ha nem is felszentelt püspök, bármely püspököt felhatalmazhat az ő területén való konsekrálásra (1155). A sz. h. benedíkási joga akkor is, ha világi papok vagy nem exempt vagy laikális szerzet sz. h.-ről van szó, a h. ordináriust illeti; exempt kler. szerz. sz. helyeit a nagyobb előjáró benedíkája; midkettő még papnak is adhat felhatalmazást (1156). A végzett konsekrálásról vagy benedíkásról okirat állítandó ki a püspöki és templomi levéltár részére két példányban (1158). A sz. h.-ek ki vannak véve a világi hat. joghatósága alól és az egyh. jogh. alatt állanak (1160).

⁴⁷Szeretteinktől ha mindjárt a halál által megraboltatunk, még sem akarunk egészen megválni s mivel drága maradványaikkal időzni az enyészett miatt nem lehet, azokat sirba rejtetni kénytelenek vagyunk. A sirokat az édes Üdvözítő szavai szerint, habár belől telvék rothadással, kívül a legdiszesebben ékesíteni óhajtjuk. Illő tehát, hogy a temető iránt kegyelettel viseltesünk, mint ahol hittársaink testei a szentelt földben a feltámadásukat várják. — Némethy I.: Szertartások kézikönyve 6. kiad. 25. lap. A szertartási és leíró részeket innen vettem, az ismételt idézés tehát itt is kerülöm.

állított kereszt előtt három gyertya (a szentháromság szimbolumaként) ég, ezután az egész temetőt szenteltvízzel meghinti és tömjénnel füstöli, mialatt a „Miserere” zsoltár mondatik. Végre három gyertyát a nevezett keresztre tűzik, a szentelő pedig áldását adja. A temető megengesztelése szükséges, ha megfertőztetett.⁴⁸ A kőfallal vagy legalább sűrű sövénnel körülvett temetőben ékeskedjék a főkereszt, melynek árnya alatt nyugodjanak a földi viaskodást végzetek.^{48a} A nagy kereszt a temető közepén és a sirkeresztek arra figyelmeztetnek, hogy az ott nyugvó halottak keresztények, kik Krisztusban hittek s azért a feltámadást várják. Továbbá legyen ott kápolna, melyben az elhunytakért az engesztelő misé-áldozatot lehessen bemutatni.⁴⁹ Minden egyes sirt pedig a sirkereszt díszítse, melyen az elhunytat vonatkozó feliraton kívül, igen értelmes jelképek is alkalmazhatók. Ilyenek: a kaszás csontváz, mely a halált, a lefutott homok-óra, mely a lefolyt földi életet, a lefordított fáklya, mely a kialudt életvilágot, a kettétört gyertya és a letört rózsza, melyek a megtört életet, a feltámadás szobra és összekulcsolt kezek, melyek a feltámadás és viszontlátás reményét jelentik, stb.

Ahol az egyháznak azt a jogát, hogy saját temetőt állíthat fel, megsértik s nincs rá kilátás, hogy a sérelem megszűnjék, gondoskodjanak a községi ordináriusok, hogy a községi közös temetők megáldassanak, ha az ott eltemetendők többsége katolikus vagy legalább a katolikusok külön területet kapjanak és az benedikáltassék, ha ez sem lehetséges, minden sirt külön kell benedikálni (1206).⁵⁰ Rendszerint minden plébániának külön temetője legyen. Exempt szerzeteseknek külön temetőjük lehet, valamint a helyi ordináriusok engedélyével jogi személyeknek, sőt magáncsaládoknak is (1208). A megáldott temető mellett legyen egy külön rész azok számára, akiktől meg kell tagadni a katolikus temetést (1212).⁵¹ A temetőt ki-ki megválaszthatja magának. A

⁴⁸Amit a templomok interdiktumáról, megsértéséről és kiengeszteléséről rendel a jog, ál a temetőkre is (1207). Nem szűnik meg, hanem csak sérelmet szenved a szent jelleg (violatio) a következő cselekvények folytán, ha biztosan, nyilvánosan s magában a templomban követték el: 1. emberölés, 2. vétkes és nagyobb vérontás, 3. a templomok gonosz és aljas célokra való felhasználása, 4. hitellennek vagy marasztaló avagy deklaráló ítélettel kiközösítettnek eltemetése által. A templom megsértése nem sérti meg a mellette lévő temetőt és megfordítva (1172). Ha a templomra mondják ki az interdiktumot, nem érinti az a temetőt, a temető interdiktumát nem érinti a vele összefüggő templomot, de érinti a benne lévő kápolnákat (2273).

^{48a}A temető minden oldalról zárt és gondos őrizet alatt legyen (1210). Ügyelni kell a sírfeliratokra és síremlékekre, hogy azokon semmi sem legyen, ami a kath. hittel és kegyelettel ellenkezik (1211).

⁴⁹Temetőkben egyes családok vagy személyek sirja fölé emelt kis kápolnák magánkápolnák (1190). Ezekben a helyi ordinárius megengedheti a rendszeres misézést és pedig naponta többször is (1194-5).

⁵⁰A volt magyar jogterületen az 1876. évet megelőző időkben létezett és kath. vallásuak által használt temetők kath. jellegű temetőknek tekintetnek (V. M. 15091—1916).

⁵¹Nem részesíthetők katolikus egyházi temetésben: 1. azok, kik kereszttség nélkül haltak meg, a katechumenek azonban, kik saját hibájukon kívül haltak meg

feleség és a serdült gyermek is. Nem választhatnak a serdületlenek és fogadalmat tett szerzetesek, kivéve a szerzetes püspököt. A serdületlenek helyett a szülők vagy gyámok választhatnak. Választott temető hiányában a családi sirboltba kell a halottat eltemetni — ha van ilyen és könnyen odaszállítható. A feleség a férj sirboltjába helyezendő el s ha több férje volt, az utolsóéba. Ha valakinek se választott temetője, se családi sirboltja nincs, a saját plébániájának temetőjébe temetendő el, illetve ha idegenben halt meg s nem lehet könnyen hazaszállítani, ott, ahol meghalt. A temetők megsértői a templomból való kitiltással s más megfelelő büntetésekkel sujtandók (2329).

A görögkeleti egyház is a szent helyek közé sorolja a temetőt. Szent helyé a temető ima és egyházi szertartás következtében válik, melyet alapításakor végeznek. Szilárd fallal kell körülzárni, hogy az állatok kárt ne tehessenek benne s meg kell őrizni minden sérelemtől. Megfertőztetés esetén a megáldás cselekvényét meg kell ismételni.⁵² Az előirt szertartás szerint felszentelt temetőben, mely így szent helyé lett, csak az temethető el, aki az egyház tagja.⁵³ Csak szükség esetén engedélyezhet ez alól kivételt az illetékes püspök.⁵⁴

Különben az egyházat ezen engedély megadására a volt osztrák jogterületen egyenesen kötelezi az 1868 május 25-iki törvény 12. cikkelye: 1. ha valamely törv. elismert vall. felekezet tagját kell eltemetni családi sirboltjába és az a gör. keleti temetőben van; és 2. ha ama községben, amelyben valamely törv. elismert vall. felekezet tagjának halála bekövetkezett, nincs ilyen felekezetű temető.⁵⁵ Ugyanezt rendeli a Horvát-szlavon országokra vonatkozó 1906 jan. 17-én kelt törvény.⁵⁶ A volt magyar területen pedig e kérdésről az 1868: LIII. t.c. 22. § intézkedik: Temetőkben a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és akadálytalanul temetkezhetnek.⁵⁷ Itt azonban meg kell említeni

kereszttség nélkül, eltemetendők; 2. a megkereszteltek közül nem temethetők el, hacsak a halál előtt a bűnbánat valamilyen jelét nem adták: 1. a köztudomású aposztaták, eretnek vagy szakadár felekezetnek, szabadkőműves s más hasonló társulatnak köztudomású tagjai; 2. bírói ítélettel kiközösítettek vagy interdiktum alá vetettek; 3. akik megfontolt szándékkal magukat meggyilkolták; 4. akik párbajban estek el, vagy párbajban kapott seb folytán haltak meg; 5. akik saját testük elhamvasztását rendelték el; 6. más nyilvános bűnösök [1239—41].

⁵²Dr. Milaš N.: Pravoslavno crkveno pravo 2 kiad. 603 lap.

⁵³Nikolajević V.: Praktični Sveštenik II. 135 lap.

⁵⁴Može li se dete znamenovano a ne kršteno u groblje osvećeno sahraniti? Znamenje: Kad se rodi dete, roditelji šalju parohijskom svešteniku u malom sudu vodu, da je osveti. Sveštenik odmah osveti vodicu i daje detu privremeno ime, do krštenja. Osvećenu vodu vraća sveštenik po donosiocu, te majka pri kupanju deteta do krštenja, sipa malo osvećene vodice u vodu, kojom kupa dete. — Stojanović J.: Obredoslovje III izd. 59 lap. Usled znamenovanja stupa dete a Krilo Hristve crkve u svojstvu oglasenog, koji su svagda bili sjedinjavani s crkvom slušanjem slova Božjeg i krsnim znamenjem. Kao takvo može se ono ukopati u osvećeno groblje, ali se ne sme opojati. — Glasnik dalm. eparh. 1897. str. 12.

⁵⁵⁵⁶E törvényeket nagy terjedelmük miatt itt nem közölhetem.

⁵⁷E § büntető szankcióját az 1879: XI t.c. 54 §-a tartalmazza.

a következöket: e törvénycikk a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonzosságáról szól, a zsidó vallást pedig csak az 1895: XLII. t.c. nyilváníja bevett vallásnak. Ellenben az 1868-as törvény ama §§-ai között, melyeket az 1895-ös törvény az izraelita vallásuakra kifejezetten kiterjeszt, a 22. § nem szerepel. A zsidók akadálytalan temetkezése tekintetében tehát a törvényben hézag mutatkozik, de ez csak látszólagos, mert az 1876: XVI. t.c. 16. §-a így hangzik: Minden község köteles egy, a helyi népesedési és egészségügyi igényeknek megfelelő, kellőleg berendezett községi temetőhelyet fenntartani. E kötelesség alól csak az esetben engedtetik kivétel, ha a községben egy vagy több felekezeti oly temető létezik, melyekben a temetkezés szabadsága biztosítva van.⁵⁸

Legutóbb 1925-ben a kormány egy új interkonfessionális törvény tervezetét terjesztette a parlament elé, de csakhamar visszavonta, nehogy a Szentszékkal a konkordátumról folytatott tárgyalásoknak prejudikáljon.⁵⁹

A görögkeleti temetők magasabb helyeken fekszenek.⁶⁰ Bennük is vannak kápolnák s a választásukra vonatkozólag nagyjában ugyanolyan szabályok állanak fenn, mint a katolikus jogban. A görögkeleti Alkotmány értelmében a püspök áldását adja új temetők létesítéséhez és gondoskodik a már meglévők karbantartásáról. Ugyanezt teszi kötelességévé az egyházközség vezetőségének és lelkészének.⁶¹

A temetőmegnyitó református egyházi eljárás körülbelül az, hogy az első temetés alkalmával végez — igeolvasás, igehirdetés és imádkozással egybekötött — olyan lelkészi szolgálatot a lelkipásztor, amellyel átadja a temetőt rendeltetésének. „Halottaink emlékét ne drága hideg kövekre, hanem szívéinkbe véssük. Sirjaikat egyszerűen, ne sok költséggel ápoljuk. Temetőink egyetlen ékessége legyen az általunk plántált fa és virág. A temetőben a halottak költséges kultuszát, gyertyák égését minden egyház-

⁵⁸Mindezen szabályok a paritás [egyenjóság] elvének folyamányai és maradványai az u. n. simultaneumnak. Posle reformacije razvilo se za različite konfesije, osobito pak za katolike i protestante, pravo na zajedničko upotrebljavanje crkva, groblja i zvonova, koje se običava nazivati simultaneum ili simultani odnošaj. Novak: Udžbenik crkv. pr. kat. c. 379. — III Ferdinand 1647 évi dec. 10 cik. 1 §. Azonban a temetőt és a harangokat az evang. és kath. közösen használják, azok is oly módon és ugyanazon fizetés mellett mint ezek.

⁵⁹Dr. Kušej R.: Crkveno pravo katoliške crkve 1927. 70 lap.

⁶⁰Iliri su imali groblja većinom na visokim i pustim brdima. Trudili su se da svoje mrtve sahrane na što većoj visini, da budu bliže nebu, zvezdama, mesecu i suncu. I danas se još u mnogim našim krajevima groblja nalaze na visini i tako se održava taj prastari običaj. — „Politika“ od 20 nov. 1935. str. 12. — Oblik i ukras nadgrobnog krsta različiti je prema tome, da li je ukopano muško ili žensko čeljade. Mrtvacu nose na grob jelo i piće i nariču, ili mu kite grob cvećem. — St. Stanojević: Narodna Enciklopedija III köt. 164 lap. [Običaji narodni kod uređivanja groblja i polaska na nj.]

⁶¹Cl. 102 t. 7, 168 t. 8, 194 t. 10. Ustava srpska pravoslavne crkve od 16 nov. 1931. S. N. od 24 nov. 1931.

község tiltsa és akadályozza meg. Épügy a halottak napjának megtartását is".⁶³ „Halottaink emlékét szívünkben megőrizzük, sirjaikat gondozzuk. Elhanyagolt temető durvalelkű népre vall”.⁶³ Tiszta református vidékeken a fejfák és sírkövek felül ezt a karakterisztikus felírást viselik: A. B. F. T. R. A. (A boldog feltámadás reménye alatt.) és akkor következik a szokásos Itt nyugszik, stb. Alkalmi versek helyett azonban az alábbi örökszép ujszövetségi idézetek olvashatók rajtuk: Mondá Jézus: „Én vagyok a feltámadás és az élet; aki hisz énbenem, ha meghal is él” (Ján. 11: 25). „Boldogok a halottak, kik az Urban hálnak meg” (Jel. XIV: 13). „Ha élünk az Urnak élünk, ha meghalunk az Urnak halunk meg. Azért akár éljünk, akár haljunk, az Uréi vagyunk” (Rom. 14: 8). „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam” (I. Tim. 4: 7). „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz” (Zsid. 13: 8). „Mondá Jézus: Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, hanemha én általam” (Ján. 14: 6). „Ugy szerette Isten e világot, hogy az Ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hiszen Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Ján. 3: 16).⁶⁴

Az evangélikusoknál a temető avatási szertartás cselekvénye nem az első temetéskor, hanem egy külön szent ünnepély alkalmával a rendeltetésnek való átadás előtt történik.⁶⁵

(Vége következik)

⁶³Jug. Kir. Ref. Ker. Egyh. alapelvei. 37 §.

⁶³Ágoston-Kovács-Szabó: Református vallás 1925. 76 lap.

⁶⁴Az izraelitáknál a sírköveket a próféta szavai alapján avatják fel: Állíts magadnak emlékköveket, készíts magadnak siratásra való helyeket. „A köveken pedig ilyen ótestamentumi mondások láthatók: „Térj meg én lelkem a te nyugodalmadba, mert az Ur jót tett veled” [Zsolt. 116: 7]. „Hiszen a te kegyelmed jobb az életnél” [Zsolt. 63: 4]. „Az Ur öl és elevenít. Sirba visz és visszahoz” [Sám. I. 2: 6]. Öregek emlékkövén pedig: „Igen szép ékes korona a szépség, az igazságnak útjában találtatik” [Péld. 16: 31].

⁶⁵A sornend ez: 1. S u s p i r i u m. Bevezető szent szavak: Gelobet sei Gott der uns nach seinen grossen Barmherzigkeit widergeboren hat zu einer lebendiger Hoffnung durch die Auferstehung Jesu Christi von den Toten. 2. I m a. Rövid tartalma: Ráutalás a földi dolgok mulandóságára és mint Isten képmására teremtetett lényeknek örök rendeltetésére. Az itt eltemetendő embereket az örök Gondviselés irgalmába, kegyelmébe ajánljuk. Az egész imából kicseng a feltámadás, az örökkévalóság gonolata. 3. B e s z e n t e l ő, illetőleg avató szavak: „So sei denn diese Stätte des Todes und der Verwesung geweiht zu einem Saatfeld für ein ewiges leben... im Namen Gottes des Vaters, des Sohnes u. des heil. Geistes Amen. 4. M i a t y á n k. 5. Á l d á s: Der Friede Gottes vagy Aroni áldás [Istennek népe az Ur áldjon és örizzen meg téged, Világosítsa meg az Ur az ő orcáját terajad, Fordítsa az Ur az ő orcáját tereád és adjon békességet néked. Amen.] Kirchenbuch für die evang. Kirche Württemberg. Gyurácz F.: Kézi agenda 171 lap. Hörk J.: Magy. protestáns egyházjog 39, 41-2 lap.

Filozófia

és tudományos esztétika

Irta: Csapó Sándor

Általános felfogás az, hogy az esztétika a filozófia egyik szelvény diszciplínája. Maguk az esztétikusok is belenyugodtak ebbe a minősítésbe annál is inkább, mert az esztétikai rendszerek érdekes alkotói maguk is többnyire filozófusok voltak s mint ilyenek az esztétikai problémákat filozófiai koncepciójuk árnyékában oldották meg. Az esztétikából tehát egy jelentéktelen függvény lett, amelyen minden filozófus kénye-kedve szerint gyakorolhatta a fogalmakkal való szonglörösködést. Kant őszinte vallomása volt ez az igazság: — „A fogalmak azok, amit beléjük helyezünk.” — És tényleg tudjuk azt, hogy minden filozófus esztétikus más és más tartalmat ad a fogalmaknak ugyanakkor, amikor mindnyájan egyformán pretendálnak az igazságra. Itt azután már láthatjuk, hogy a filozófia körül baj van. Ha ugyanis minden filozófus más tartalmat ad a fogalmaknak, más definíciókhoz jut és más világképet formál — amelybe szervesen illeszti be a saját esztétikai rendszerét — mindamellet, hogy a logikai iskolázottság, az éleselméjűség, valamint az igazságra törekvő őszinte akarat fenáll, akkor nem is annyira a filozófusokban és képességeikben kell keresnünk a hibát, mint inkább az igazságkeresés eltévesztett módszerében.

„A tudományt leginkább és mindig egy más ember mutatja be nekünk — szavakba öltöztetve. Aki azonban az igazságot szereti, leszedi ezeket a diszeket és ruhákat, hogy a világosságnál megláthassa: mi rejlik a szavak alatt.”¹ Ha mi valóban levetkőztetjük a filozófus-esztétikusok fogalmait, definícióit ugyszólván minden esetben úgy fogjuk találni, hogy a ruha alatt nincsen semmi! Rájövnök arra, hogy az ugynevezett esztétikai rendszer az ész játéka üres fogalmakkal. Az ilyen üres fogalmak talapzatára épített elgondolásokat és definíciókat filozófusunk káprázatos logikája olyan meggyőző erővel hirdeti igaznak, hogy mi magunk is lehetetlennek hisszük megcáfolni állításait. És csakugyan lehetetlen is mindaddig, amíg egy más bölceleti rendszer büvkörébe nem jutunk, amely csupán abban különbözik az előbbtől, hogy alkotója agyrendszerének és lelki fejlődésének sajátos determináltságánál fogva más alapelvekből, más elképzelésekből indul ki és így más

¹A tudományos esztétika csiráit fellelhetjük a multban is, amennyiben egyes esztétikusok utmutatóval szolgáltak, de az esztétikát komoly tudománnyá Boriszav-lyevits Milutin dr. építész, a beográdi egyetem esztétika tanára tette.

eredményekhez is jut. „A filozófia egy sokfejú csodaszörny, ahol minden fej más nyelven beszél.” (Schopenhauer.)

Van azonban az emberiség szellemi aktivitásának egy olyan területe, ahol minden igaz eredményt egymáshoz lehet illeszteni, de ahol éppen ezért minden állítást kézzelfogható bizonyítékokkal, adatokkal kell alátámasztani. Ez a tapasztalati tényekre épített tudomány. A tények sem nem igazak, sem nem hamisak: tények. Csak arról beszélhetünk, hogy helyesen ismerjük-e a tényeket vagy róluk szóló ismeretünk téves. Egy azonban evidens: a tapasztalati tény az egyetlen dolog, amit az ember konstatálhat és kutatásai alapján hitelesíthet. A mi világunkban minden dolog kapcsolatban áll minden más dologgal és a tudomány célja éppen abban áll, hogy felkutassa ezeket a kapcsolatokat, illetve a különböző törvények hálózatába illeszkedő tényeket. A bölcselő elgondolja a dolgokat s ez a szubjektív meglátás neki szent és igaz, — a tudomány képviselőjének a tények beszéde a törvény-igazság. A tudós egyénisége eltörpül az igazságok tengerében, amelyeket nem alkot — mint a filozófus, — hanem felfedez; vezetője a kétely, amely lelkileg szabaddá teszi annyira, hogy csupán a bizonyítékokkal alátámasztott tényigazságokat kell elismernie s ezt a szabadságát semmiféle autoritás: könyv, elismert tudós vagy filozófus sem csorbíthatja. Módszere az indukció, azaz egy csoportba tartozó tények legegyszerűbbjétől halad a mind összetettebb és összetettebb tények felé, a résztől az egész felé, — megmaradva mindig a konkrét dolgok világában. S míg a filozófus deduktív módszere keretében a fogalmakkal és absztraktumokkal birkózva mindig csak állandó és megoldhatatlannak látszó problémákat vet fel, addig a tudós a végérvényesen megoldott problémák biztos talapzatáról az optimizmus bátorító erejétől lendül a jövő felé. Minden bölcséleti rendszer különbözik minden más bölcséleti rendszertől, minden bölcselő ugyaszólván előlről kezdi építeni a filozófiát, amelyet azonban sohasem fejez be, mert legfőbb törekvése, hogy egy egyetemes kulcs segítségével megnyissa a titkok kapuit, nem válhat valóra. A tudomány viszont nem egyéni élettartamra kiszabott valami: itt a tudósok egymásbafonódó generációi építenek biztos hajlékot a tudásnak, amelynek minden egyes téglája erősen beilleszkedik a falakba. A filozófus felülről lefelé, a tudós alulról felfelé halad. Képzeljük el azt a házépítőt, aki előbb a tetőt készíti el és legutoljára ér a ház alapjához. Ugye lehetetlen! Pedig a filozófus világképe hasonlóképen születik meg, mert minden egyes esetben előfeltevésekből, dogmákból, elgondolásokból indul ki. A tudományban azonban nem jöhet tekintetbe semmiféle előfeltevés, dogma vagy fogalmi konstrukció; a tudománynak arany-szabálya a jogos kétely, kérdései: 1. fenáll-e valóban egy jelenség, 2. mely természeti törvények alá tartozik; két evidens bizonyítási eszköze: 1. a megfigyelés (obszerváció) és 2. a kísérlet (experimentum).

A fentiekből kitűnik, hogy a tudomány és a filozófia úgy

módszere, mint tárgya tekintetében mélyreható különbséget mutat. Csupán céljaik azonosak, mert mind a kettő a világosság felé törekszik és mind a kettő ki akarja vezetni a sötétségben tapogatódzó embert a járható utra. Itt tehát csak azt a kérdést kell felvetnünk, hogy melyiket válasszuk a két lehető igazságkeresés közül. Az említett indokok alapján nem kétséges, hogy a tudomány szilárdabb alapja az, amelyre nyugodtan építhetünk, de a filozófiát sem szabad egészen elvetnünk, mert a filozófusok között általában sok zseniális ember volt, van és lesz, akiknek élelméjü megfigyeléseiről igen sokszor számot kell vetnie a tudósnak is, hogy azután újabb megfigyelések és kísérletek fényénél hitelesítse, vagy eldobja azokat. A tudomány ideálja ugyanis a hipotézisek távolléte, a filozófia viszont a hipotézisek rendszere és mihelyt egy hipotézis megszűnik, csupán hipotézis lenni, otthagyja a filozófiát és bekerül a tudomány körébe. (Boriszavlyevits.)

Áttérve tulajdonképeni témánkra, azt kell kérdeznünk, vajjon a tudományos módszer célravezethet-e az esztétikában is. Igen! A tudomány módszere a kutatás minden területén alkalmazható, sőt állíthatjuk, hogy egyedüli út, amely a biztos tudás felé vezet. Az esztétikai jelenség (fenomén) egyébként is nem valami absztrakció, hanem a fiziológiai reakció egyik sajátos formája, amelynek természetét csupán a megfigyelés és kísérletezés eredményei fedhetik fel. A következőkben bemutatjuk olvasóinknak a filozófiai esztétikát, ezzel mintegy alátámasztva bírálatunk helyességét, valamint ismertetni fogjuk azt az új tudományos esztétikát, amely a jövő esztétikája s amelynek végső megalapozásánál szerencsénk van jelen lenni.

*
* *

Amikor a filozófiai esztétikát tárgyaljuk e helyen, nem térhetünk ki a legapróbb részletekig, hanem csupán azokra a sarkpontokra világítunk rá, amelyekre a filozófiai kutatás elsősorban irányul. Éppen ezért ismertetni fogjuk azokat a megoldásokat, illetve definíciókat, amelyeket a filozófiai esztétika a következő alapproblémákra adott: 1. Mi az esztétika? 2. Mi a szép?

Az esztétika meghatározása (definíciója). A filozófiai esztétika fogalmakon épül fel. A fogalmak viszont azok, amit beléjük helyezünk. Innen származik az, hogy a filozófiai esztétika művelői a problémák megoldásánál csak a legkritkább esetben egyeznek meg egymással. Magának a filozófiának a definíciója tekintetében is a legmélyrehatóbb eltérésekig jutottak bölcselőink s így nem csoda, ha rendszereik egyik mellékes disciplinájában is ugyanezt a helyzetet látjuk.

Az esztétika, mint tudományunk elnevezése a XVIII-ik századbeli német filozófustól, Baumgartentől származik; szerinte az esztétika az érzéki megismerés tudománya (*aesthetica est scientia cognitionis sensitivae*). Fr. Fischer szerint az esztétika a „szépről szóló tudomány”, Solger szerint „a művészetek filozófiai elmélete”,

Taine szerint „a művészetek filozófiája”, Kantnál „az esztétikai ítéleterő kritikája”, Ebenhardnál „a szép-tudományok elmélete”. Sulcernál „a szépművészetek filozófiája”, Lippsnél „a művészet és a szép pszichológiája”. Egész sereg definíciót említhetnénk még meg, amelyek azonban hasonlóképpen az előbbiekhöz hiányosak, tévesek, sőt mint láttuk sokszor tautologikusak és ellentmondóak. (A filozófia esztétikai rendszerek általában két részből állanak: tiszta esztétikából és alkalmazott esztétikából. Az elsőben szó van magáról az esztétikai jelenségről illetve a szép fogalmáról, módosulásairól, szubjektív és objektív jelentőségéről, az esztétikai ideákról, valamint az esztétika logikai, lélektani és tapasztalati problémáiról; a másodikban szó van a művészetekről általában és az egyes művészetekről.)

A szép meghatározása. A filozófiai esztétika főkérdése: mi a szép? A filozófus itt is definíciót keres fogalma számára, ámbar Platon már bebizonyította, hogy ez lehetetlen, mert ennek a definíciónak magában kellene foglalni minden lehető megnyilatkozását (manifesztációját) a szépnek — azaz abszolútnak kellene lennie. A szép tulajdonképpen: a szép önmagában (an sich), a szép ideája. Definálni a szépet annyit jelent, mint az ideát definiálni, ez pedig Platon szerint lehetetlen. Ez vagy az a dolog szép, de ez még nem a „szépség” vagy a „szép”, épenugy mintha egyik vagy másik ember gazdag ez még nem jelenti magát a gazdagságot, mert a gazdagság ideája több mint bármely gazdagság, sőt több mint az összes gazdagság együttevve. Mind ennek ellenére a filozófiai esztétika történetében kutatva számtalan meghatározásra bukkanunk. Pythagoras szerint a szép: „egység a különféleségben”. Platon ám nem definiálta a szépet, de mégis megutatta azt, hogy merre kell keresnünk: abban ami harmonikus, szimmetrikus, ami önmagában tetszik, valamint az ideáknak az érzéki világ tárgyain keresztül való megsejtésében. Szent Ágoston az egységben látja a szépet (omnis pulchritudinis forma unitas est), a szép maga az istenség, minden dolog végső oka. Boileau a szépet az igazsággal tartja azonosnak. Leibnitz szerint a szép: harmónikus egység a különféleségben. Sulcernél a szép az amit fogalom nélkül mint a szükségszerű tetszés tárgyát ismerünk meg. Schelling azt tanítja, hogy a szép „a végtelennek a végesben való megjelenése. Kantnál egyszerre három definíciót találunk. 1. A szép az izlés-ítélet által létrehozott érdek nélkül való megelégedettség. 2. A szép az ami egyetemesen és fogalom nélkül tetszik. 3. A szépség célszerűségi formája valamely tárgynak, amennyiben ezt a cél képzeete nélkül szemléljük.

(Folytatása következik.)

H o z z á s z ó l á s

a falu kulturája és a kritika kérdéséhez

A városi középosztály kulturális termékenysége mindinkább közeledik a kimerüléshez. Ugy látjuk, nincsen már meg bennük az az erő, amely uralja és főképp vezti a vidék kulturális életét. A munka a kenyérharc, másutt a közönyös nemtörődömség annyira lefoglalja a városi középosztály még megmaradt erejét, hogy a közösségi munkálkodás helyben járassá, sőt némely esetben bizonyos foku dekadenciává korcsosul. A mai kor szelleme egyenesen megköveteli ennek a munkásrétegnek megújodását, vérenek felfrissülését. Bár meggyőződésünk az, hogy a felfrissülést az új nemzedék életbefordulása kölcsönözheti a mai társadalomnak, mindamellett legfontosabb követelményként áll előttünk a városi kulturélet falufelé való orientálódása.

A városi kulturéletnek az orientálódását semmiesetre sem abban látjuk, hogy kizárólagos kultúrforrásul a falut lássa maga előtt, de azt, hogy a falu a vidék történelmi, gazdasági, társadalmi és kulturális helyzetének felkutatása, felmérése és tovább fejlesztése újabb erőforrást és újabb közösséget jelent abban a szélesvonalú munkában, amely a mai roskadozó társadalom alapjain új életet akar építeni. Ennek a munkásságnak oda kellene irányulnia, hogy a falu, a tanyavilág életét teljes egészében beállítsa az egyetemes kulturéletbe.

Ez lenne a célja a tulajdonképpeni falukutatásnak. Hosszas tanulmányozás után felkészülni a faluvezetésre. Mármint, lássuk mennyiben felel meg az eddigi falumunka a fenti követelményeknek.

Az evolúciós munka többé-kevésbé visszhangot keltett a falun. Itt-ott élet nyilvánul meg, intenzív munka indul és minden jel arra mutat, hogy rövidesen általános falumozgalommá alakul. Azonban, ahogy ez a kulturális föllendülés tért hódított a falun, a városi kulturélet behatásainak következtében, lassan-lassan felerősödött s bizonyos fokig önállósította magát. Ez az önállósítás természetesen magával hozza később az elszigetelődést is, ami jelen esetünkben annyit is jelenthet, hogy elérkezhetünk ahhoz a ponthoz is, amikor már a falu nem tűr majd semmi beleszólást munkájába: tehát nem fogad el semmit, ennek viszont természetes következménye, ha nem kap semmit, nem is ad. A falu mai gazdasági és kulturális munkássága nagyon sok kívánni valót hagy maga után. Elsősorban gazdasági megszervezettséget alig találunk. Ahol találunk gazdasági szervezetet illetve szövetkezetet, ott is csak a kisgazdák és a nagybirtokosok kezében van minden erő. Hogy mi védi a két-három láncos napszámost és mi védi a földnélküli zsellért, erre egyáltalán nem kapunk feleletet. A kulturális munkálkodás tekintetében az egyesületek, olvasóköri és legfőképp a tanítók munkáját kell szemügyre venni. A falu olvasóköreinek, könyvtárainak 99 százaléka régi, aktuális értékét teljesen elvesztett könyvek. Szak-

könyveket alig találunk. Az egyesületek működése rendes, rendkívüli közgyűlések összehívásában, nagy viták rendezésében és néhány bál megrendezésében merül ki. Egyedül Temerint kell kiemelnünk, ahol ez a munkáság eredményesebb. Meg kell említenünk ugyan a műkedvelést is, de sajnos falvainkban a műkedvelés háttérbe szorítja az egyéb, talán sokkal fontosabb munkálkodást. A falu tanítójának munkavállalásánál ugyancsak sok javítanivalót találunk. A legtöbb falusi tanító az előírt tananyagon kívül nem sokat törődik a gyermekek nevelésével. Nem igen törődtek avval, hogy vannak gyermekeink között olyanok is, akik azért mert nincsen cipőjük illetve télikabátjuk, nem mehetnek iskolába.

A nevelés hiányossága mindenütt mutatkozik: különösen a vidéken.

Tanítóink tudatában kell, hogy legyenek annak a fontos ténynek, hogy az egészséges haladás főfeltétele a nevelés problémája. Sajnos azt nagyobb kulturcentrumainkban sem értékelik még kellőleg, miként várhatnánk akkor a falutól.

Amint látjuk a falu eddigi munkássága még a leghaladottabbaknál is vérszegény és keveset adó s a tevékenység, amelyet bizonyos irányban kifejtene, nem mindenben felel meg a kor és az adott helyzet követelményeinek. Igen komoly szerep adódik ennél a munkásságnál a tárgyilagos kritikának. Sokak abban a tévhitben ringatják magukat, hogy a vidék kezdetleges munkáját nem szabad komoly és kiméletlenségig tárgyilagos kritika tárgyává tenni, mert ez elkedvetleníti az ambíciózus dolgozókat, másutt viszont tendenciozus törekvésnek bélyegezhetik.

Ám, nem így vagyunk mi a kritikával. Vidékünk és falvaink átlag gyenge kulturális felkészültsége nem elégséges ahhoz, hogy egy komoly fejlődési proceszuson segítse át a reábizott közösséget. Tehát ez a hiány követeli meg a tárgyilagos kritikát, mert egy fejlődés felé vezetett közösségnek vidéki vezetését csakis kellőleg felkészült és felelősségteljes kulturális erőre bízhatjuk.

Vidékünk, falvaink kulturális munkálkodásának igenis nélkülözhetetlen szüksége van a kiméletlenségig objektív kritikára, mert a tudatlanságot, a rövidlátást és az alkalmi elvétéseket csak így kerülhetjük el.

Lévay Endre.

A kisebbségi egyesületek élete

Az elmúlt évben egyesületeink működéséről mitsem hallottunk. Itt ott alakultak apró egyesületek, melyek már tekintettel tagjainak kevés számára sem voltak sokat ígérők. Ebben a hallgatásban és általános tétlenségben az a vélemény alakult ki, hogy egyáltalán nincsenek egyesületeink és közösségi kulturmunkára nem igen várhatunk. Kellemesen csalódtunk ebben a tévhitünkben. Amíg Szubotícán és Petrovgrádon megszűntek működni a kisebbségi magyar egyesületek, addig Délbácskában egyre nagyobb számmal alakulnak kisebb csoportosulások. Ma, úgyszólván minden magyarul beszélő községnek megvannak a maga egyesületei. Ezek az egyesületek többé kevésbé eredményes kulturmunkát végeznek. Vanak vallási csoportosulatok, kulturális, gazdasági és műkedvelő egyesületek, melyek a saját munkájuk bizonyos tekintetű előretörő munkát végeznek. Bár ezek a munkásságok nagyon sok kívánnivalót hagynak maguk után, azonban akár sikerül ez abban a mértékben, ahogyan ezt az egyesület alapítói és munkásai tervezik, akár nem, mindenesetre dicséretre méltó az a munka, melyet ezek az egyesületek kifejteneek. Hisz tekintettel kell lenni arra, hogy ezek az egyesületek nagyjából még fiatalok és csak most tanulják az első lépéseket, ahhoz pedig még jó időre lesz majd szükség még biztosan tudnak lépdelni kijelölt utaikon. Azok az emberek, akik ma hatalmas lelkesedéssel vetik be magukat a teremtmény munkába, gondoljanak arra, hogy ez a munka nem lehet rövid, hanem ép ellenkezőleg hosszú és fáradságos. A lelkesedés pedig csak fellángol és kialszik. Sokan hatalmas lendülettel vetik be magukat a munkába egyes egyesületeknél, de már néhány hónap múlva ez a lendületük alábbhagy, a lelkesedés lángja

kialvófényben van, pedig az igazi munka csak akkor kezdődik.

Egyesületeink között nem találunk sajnos összetartást, valamilyen, testvéribb kapcsolatot. Minden község a maga egyesületével egy külön szigetet képez. Úgy élünk, mint az őskor szigeteken élő lakossága. Tudnak egymásról, tudják, hogy van a közelben még egy néhány sziget, ahol szintén olyan emberek élnek mint amilyenek ők, de nem sokat törődnek velük. Nyugodtan élnek magányosan életüket, azok is a magukét és minden rendben van. Lehet, hogy így gondolkoztak azok, de tény az, hogy mégis csak egyszer az egyik sziget népe felkerekedett és átevezett a másik szigetre. Ottan mindkét sziget lakosai belátták, hogy egymástól nem kell idegenkedniök, nem kell félniök, hanem ép ellenkezőleg össze kell, hogy tartsanak, mert így sokkal erősebbek és hatalmasabbak lesznek mindenben.

Így állunk mi is egyesületeinkkel: mindegyik egyesület behúzódik a maga községébe, mint medve a barlangjába. Mindegyik dolgozik kitűzött céljai eléréseért, de csak a maga keretében és csak egymaga. Semmit sem tudunk másról, semmit sem kérünk másról és természetesen semmit sem adunk másnak. Pedig minden egyesület elsősorban egyért kell, hogy küzdjön: a közösségért.

És ezért — ha már ilyen szigeteken élünk — vegyünk mi is példát az ősemberekről. Induljunk el mi is a környékbeli szigetek felkutatására: ismerjék meg egyesületeink egymást. Dolgozzanak együtt munkálkodjanak egyetértésben. Tanácsokkal, útbaigazításokkal, erkölcsileg és anyagiilag, testvériesen támogatassák egymást. Jöjjön a falu a városba, menjen a város a faluba.

A városok kultúregyesületének elő-

adásokat kellene tartaniok a közeli községekben vasárnap délutánokon. Tenni lehet itt könnyen és tenni kell. Tudunk egymásról eleget, a vasút pedig néhány perc alatt összehoz bennünket egymással. Mire várunk hát?

...

Minden egyesületnek, bármilyen célokat is tűzött ki maga elé, elsősorban kötelessége megvalósítani a népegyetem intézményét. Ez annyiból áll, hogy hetenként 1—2 órás előadást tartsanak a legszükségesebb tárgyakról. Az anyagot

főleg történelem, irodalom, szociológia, gazdaságtan, természettan köréből merítsék. Fokozni kell az ifjúság olvasási kedvét és erre a célra könyvtárakat kell berendezni. A népszerű felolvasások és előadások az erkölcsi élet fejlesztéséhez, a közhasznú ismeretek gyarapításához járulnak hozzá. Ezeket az előadásokat az ifjúság mellett a község népe is előszerezettel fogja fölkarolni. Ebben a munkában elsősk között kell, hogy álljanak a község egyetemistái, a tanító, az orvos és a többi értelmiség.

J. G.

K Ö N Y V E K

Erdélyi városok. Amióta határ választ el Erdélytől egyre kevesebb hír érkezik Székelyországból, ahol pedig a nép hangos hirdetője a magyarság életrealitásának a változott viszonyok közepette is.

A magyar kulturális egyesületek szövetségének a támogatásával dr. Kuthy Sándor szerkesztésében városportré jelent meg Erdélyről, amelynek öt legismertebb, legmagyarabb városát ismerteti az öt meleg emberi írás. **Maksay Albert** Kolozsvárról, **Tabéri Géza** Nagyváradról, **Berde Mária** Enyedről, **Molter Károly** Marosvásárhelyről és **Szemlér Ferenc** Brassórol irt felejthetetlen sorokat, amelyek valóban tartós és emlékeztető portrét adnak.

Halász Gyula: Petőfi Sándor élete. Hasznos Könyvtár, 3-ik szám. Az igazi nagy emberek: a tudósok, feltalálók, írók és művészek — kevés kivétellel — mind magából a küzködő népből eredtek. Azt példázza ez a tény, hogy az emberiség hőse, dicsőséges alakja mindenki lehet, akiben tiszta és becsületes sziv, hit, felkészültség és akarat lakik. Ezt a mottót olvassuk az ÁGISZ Szövetkezet által kiadott Hasznos Könyvtár harmadik számában. Már magában ez is

rokonszenvessé teszi a szerény, de izléses kiállítású füzetecskét, mely arra hivatott, hogy az erdélyi magyar néppel ismertesse meg Petőfi Sándor életét. És kétszeres jelentősége van annak, hogy ez a tisztult, szép hang éppen a nép felé fordul s neki mutatja meg az igazi nagyság arcát. Az erdélyi magyar népet ma nagyon meg kell tanítani arra, hogy „te is lehetsz az emberiség hőse, dicsőséges alakja.” A könyv szerzőjétől nyilvánvalóan távol áll az a szándék, hogy irodalmi igényű művet alkosson. Mindössze annyi célja volt, hogy „Petőfi Sándor élettörténetének és megrázó halálának megismerése felébressze a kíváncsiságot verseinek megismerésére is.” Halász Gyula Petőfi életrajzát átolvastuk s úgy találtuk, hogy megfelel kitűzött céljának. Nem ismerteti Petőfi költészetét, nem bocsátkozik széptani fejtegetésekbe, nem magasztalja Petőfi költői nagyságát, hanem egyszerűen, simán és keresetlen tár olvasóink elé egy tűneményesen kalandos, regényes, nyughataútan, hatalmas-ívelésű és tragikusan végződő életét. Mindezt kitérők, terjengősebb elkalandozások nélkül a lehető legrovidebb uton teszi. Ezen a hatvannégy oldalon minden megvan dióhéjban, amit Petőfi életéről tudni kell. És a szerzőnek csakugyan

sikerült a drámai lüktetésű életpályát olyan erővel megrajzolni, hogy az olvasóban — még ha alaposan ismeri is Petőfi költészetét, — újra vágyakozást ébreszt végigolvasni a legnagyobb magyar zseni verseit. Az idézetek oly szerencsésen vannak kiválogatva, hogy mintegy illusztrációkként követik az életrajz stációit.

Az emberi erkölcs vagy inkább az asszonyi erkölcs problémáit fejtegeti Dániel Rops francia író legutóbb megjelent regényében. Rops nem akar politizálni, legalább is ezt a látszatot szeretné kelteni. De annál kirívóbb az egész könyvön keresztülvonuló tendencia. A halál eltörpülése, az élet semmisége, a tulvilági megdicsőüléssel szemben. A regény hőse egy asszony, aki bűnrészességet vállal barátja feleségének megmérgezésében, aki annak ellenére, hogy már nem szereti a férfit, mégis a felesége lesz, de szeretőit úgy válogatja, mint a többi unatkozó polgárasszony. Ám, azért a főhősnő toronymagasságban áll minden emberi erkölcs fölött s a bűnös emberi dzsungelben magányosnak érzi magát. Az író remekül érti a szemfényvesztést. Ez az asszony nagyszerűen megrajzolt tragikus alak. És a legmagasabb csúcst is eléri. Visszatér lelkébe a vallásos áhitat s az igazi, az egyedül hozzá méltó magányt választja: kolostorba vonul. Hogy mi történt azelőtt? Nem fontos, Csupán annyi, hogy az író megírta könyvét.

André Gide: Nouvelles nourritures. Maga André Gide a következő szavakkal ajánlja könyvét az ifjuságnak: A Les Nouvelles Nourritures késői válassz Nourritures Terrestres című könyvemre, melyet negyven évvel ezelőtt, pályafutásom kezdetén írtam. E könyv hosszú időn keresztül visszhang nélkül maradt. Az a nemzedék, melyhez tartozom, nem értette még a természetes örömhöz való visszatérésre szóló felhívást. Volt ugyan abban az időben néhány kiváló és csodálatraméltó költőnk,

ám a körülöttem levő szimbolista irodalmárok veszélyesen eltávolodtak az életől. Ez az eltávolodás odáig vezetett, hogy az én ösztinteségemet tartották meszterkéltységnek. Ezért gondolok gyakran arra, hogy az új irodalomban az új olvasók nagy tömegével való kapcsolat szükségessége háttérbe szorítja a minőség erenyeit, miket a várás erenyeinek is nevezhetnénk. Gyakran előfordul, hogy az író előrefut s a jövő még kimondhatatlan kérdéseire keres feleletet. Ma még lebecsülik, de előtte áll a holnap, a jelen és a jövő nemzedék között verhidat s azt a titkos folytonosságot biztosítja, mely az irodalom legfontosabb, eddig ismeretlen feladataihoz tartozik. Könyvem sok lapja azokhoz szól, akik még küzdenek és nem azokhoz, akik már győztek. De minden embernek harcot kell vívnia saját magával. A tehetetlen anyag és a szellem nekilendülése, a lustaságra való felhívás s az odaadás követelése közötti harc így állandóan aktuális.

Veres Péter: Az alföldi parasztság. Veres Péter könyvével nem azt akarja bemutatni, hogy milyen az alföldi parasztság, hanem azt, hogy miért olyan, — amilyen. Szempontjai ezért társadalomtudományiak. Ezeket a társadalomtudományi szempontokat azonban nem a tudomány elvontsága mozgatja, hanem szerzői kimeríthetetlen élmény. Anyaga az igazi magyar parasztságot jelentő kisparasztságról és a földmunkásságról, illetve, ahogy ő a magyarság e talpát nevezi: a rideg parasztságról. Az ismertető igazán zavarban van, amikor rövid mondatokban akarja ecsetelni ezt a könyvet, mely az alföldi parasztság hamisítatlan életét adja első ízben s valóban alulról készült szociografiai szintézisből. Minden figyelmet megérdemel ez a könyv, már annál is inkább, mert Veres Péter ugyyszólván az első parasztíró, aki népének életéhez legközelebb áll.

FOLYÓÍRAT-SZEMLE

„Amerika irodalma a legfiatalabb nemzeti irodalom. A tizenkilencedik században még az angol irodalom gyarmata volt s csak Whitman szabadverseivel lépett önálló utakra. A whitmani versekből áradó életöröm, Amerika-imádat és optimizmus Henry James műveiben csakhamar lehiggadt, önkutató irodalomnak adta át helyét. Henry James az első amerikai író, aki komolyan foglalkozott nemzete problémáival és hatása még a mai írókon is kimutatható. Sherwood komolyságát, Dreiser realizmusát, Dos Passos füledt liráját, Upton Sinclair nyersségét és Sinclair Lewis éleslátását ugyanaz a probléma foglalkoztatja, mely James regényeit jellemezte, megmenteni Amerikának saját életét, feltárni különleges problémáit. Tradíciók nélküli nép... önmagukkal szemben kegyetlen emberek írásai irányítják magukra Európa figyelmét.

Europa leginkább Upton Sinclair és Sinclair Levis hangját érti meg. Előbbi leleplezései tették nálunk is híressé. Lewis pedig írásművészetével hódította meg az óvilágot annyira, hogy a Nobel-díjat is megkapta.” — Irja Füzes Gy. a Vijágirodalmi szemlében.

A román fiataliságnak a politikai porondon való állandó szereplését nem késték egy vagy más módon kommentálni. Azt mondták, hogy ez a hanyatlás és az összes társadalmi osztályok elpolitizálódásának a jele, ahelyett, hogy ezek az osztályok kizárólag alapvető foglalkozásuk keretében maradnának, másrészt pedig azt mondták, hogy ellenkezőleg: Ép az ország ujászületését jelenti, az ország egyre jobban érzi az élet-erő fenyegető elmeszesedését s ezért a legfiatalabb sejtjeihez, vérének legforróbb részéhez folyamodik, hogy megújítsa vérkeringését s visszaadja a pulzus

egészséges lüktetését. Az első felfogás vallói azt mondták, hogy ennek a fiataliságnak a mozgalma egyszerű, másodlagos jelentőségű politikai mozgalom, csak éppen érthetetlen ifjui hév, taktikai hetykeség fűti. Végre is mi mást jelent ez a fiataliság, mint az ország jövődjét, bár ez nem jelenti azt, hogy bitorolnia szabad a jelent. Már csak azért sem, mert hiszen ez a fiataliság a nemzet igazi fiataliságának csak egy része, egy töredéke: — a diákság. Hisz milyen jogai és előjogai lehetnek egy olyan társadalmi kategóriának, mely csupán a nemzet jövődjé tanult rétegét jelenti. Nyilvánvalóan hasznos, hogy ez a réteg már eleve megismerkedjen az országot érintő ügyekkel, a szükségletekkel, a hiányokkal kérdésekkel, melyeket a jövőben nekik kell megoldani vagy legalább is szembe kerül velük, valamint azokkal az irányító eszmékkel is, amelyeket majd hordoz és reprezentál. Ettől azonban addig, hogy magának követelje a nemzet politikai sorsának döntő irányítását, még meglehetősen messzi az út. Az országnak más elemei is vannak, melyek több joggal követelhetnék a vezetésben való részvételt és ezek az elemek mégsem akarják megzavarni a nemzeti együttműködés szükséges összhangját. A fiataliság revolutív megmozdulása tehát nem más, mint törtető ösztönének, indulatának és fiatalos bekezdelttségének megnyilatkozása. A fiataliságot a nemzet nagy családjába a megfelelő helyre kell visszavezetni, ahol saját maga és az ország javára dolgozhat, — írja Ghita Jonescu román író a „Mai román ifjuság” című tanulmányában. (KORUNK februári száma.)

„Vannak pillanatok, amikor a történelem nagyon is gyorsan lép előre és felemészti az embereket. Most olyan pillanatra lépünk, amelyben az öregek uralma nem maradhat fenn.”

Drien la Rockelle.

SZEMELVÉNYEK

Hozzászólás. A Hid III évf. első számában Muhi János tollából Tiszamenti babonák és hiedelmek címen jelent meg egy kedves ismertetés. Ennek egyik pontjához volna hozzáfűzni valóm. A hideg-lelés elől elrejtőző Mihály furfangos módja nem új mert régente a magyarok általában azt hitték, hogy a betegségek elől elrejtőzhetnek vagy betudják csapni. Nyelvemlékeink egész sereg óvónevet mutatnak fel. Ezek között talán a leggazdagabb a Várai Regestrum mely azokat az Istenítéleteket írja le, amelyek a nagyvárad királysírnál szent László sírjánál mentek végbe. Ez tulajdonképpen egy latin nyelven irt jegyzőkönyv, melyben magyar nevek is fordulnak elő: Nemél, Mavagy, de ezeken kívül van Piszok, Rongy és más hasonló név is melyeknek az volt a szerepe, hogy a megrontásukra törő rossz szellemet félre vezessék. Hiszen ez a gyerek csak Ma van, vagy nézd már Nemél. Ennek a régi magyar szokásnak egy visszamaradt vonása a Muhi által felemlített „Mihál nincs itthun„.

Tanyavilág kultúrélete. Több ízben irtunk már a falu gazdasági és kulturális életéről és mindannyiszor erősen kihangsúlyoztuk annak a szélesvonalú munkának a fontosságát, mely a falu gazdasági és kulturális életében javulást s könnyebbülést idézhetne elő. Kihangsúlyoztuk azt, — ellentétben azokkal, akik azt hirdetik, hogy hagyjuk meg a magyar parasztot a földimádat és a multon való ábrándozás álmaiban és semmiesetre se világosítsuk fel őket a döbbenetes valóságról, — mi a tudománynak, a haladásnak és jobb életért való örök harcnak hivei vagyunk. Mi harcosai vagyunk azoknak az eszméknek, amelyek ha igen kevéssel is, de közelebb visznek az igazságos és jogos élethez. E fáradságos küzdelemünk mellett nem halgathatjuk el tanyavilágunkban, alföldünk kietlen pusztaságaiban élő testvéreink életének felkarolását és előbb-

re vivését. Tanyavilágaink csoportjai majdnem minden esetben 10—15 kiöméterre vannak még az olyan kis községekől is, ahol kultúrának s gazdasági előrehaladásnak csak igen kis dobogását hallhatjuk. Hogyan élhetnek ezek az emberek, távol minden életmegnyilvánulástól, távol minden olyan erőtlől, mely valamennyire is támasztékot adhatnak a tanácstalan és tudatlan földmunkásainknak. Falumunkáinkkal és falukutatásainkkal kapcsolatban semmiesetre sem szabad megfeledkeznünk sivar pusztaságokon veszteglő magyar tanyavilágok pislákoló életéről.

1300 német könyvet fordítottak le más nyelvekre 1931-ben. És 1934-ben csaknem 700 alá süllyedt a számuk. Ennek a számnak kétharmada tudományos, főleg orvosi és technikai mű volt. A „Neue Deutsche Literatur“-ban megjelent cikkében W. Vesper tehát azt ajánlja, hogy vezessenek be szellemi devizazárlatot. Ez abból állana, hogy csak olyan könyvek fordítását, illetve kiadását engedélyezzék Németországban, melyeknek származási országában ugyanannyi németországi — nem német! — emigráns írók kizárva! — terméket ugyanolyan példányszámban fordítanak le és adnak ki. A terv a könyvkiadók körében élénk ellenkezést váltott ki, mert ma az „önellátásos“ náci-irodalomnál sokkal jobb üzlet számukra a franciából és angolból fordított jó könyvek kiadása.

A kisebbségi magyar értelmiség. A mai generációs mozgalomban harcoló fiatalok már nyitott szemekkel nézik azokat a világpolitikai eseményeket, melyek tagadhatatlanul befolyásolják életüket. De beszéljünk azokról is, akik a kisebbségi értelmiség kalapja alá vonják magukat, de munkájukkal és céljukkal semmiesetre sem igazolják ennek valóságát. Az előttünk járó generációról

van szó. Arról a kisebbségi magyar nemzetekről, mely ma 30—35-ik életévét éli, de tétlenségével és állásfoglalásával nem tett és nem tesz semmit az újelet kialakulásáért. Semmiféle közmunkában nem vesznek részt. Boldog időkről álmodznak, ölbetett kezekkel ülnek a borospohár mellett. Mit látnak ezek az emberek maguk előtt. Mi az életcéljuk? Van-e egyáltalán elvük, gondolatuk, vagy csak élük napjaikat közönyösen, mit sem törődve a körülöttük zajló élettel.

Nevezhetik magukat intellektuelek-

nek, mert ez a cím valóban kijár nekik. Ha csak cím kell, a társadalom, különösen a magyar társadalom mindenkor bőkezű volt. De ahhoz, hogy valakit itten a kisebbségi magyar intelligencia tagjának nevezzenek, talán mégis elvárhatják tőle, hogy képzettségét, tudását és képességeit a közösségi kultúrunk szolgálatába állítsa. Ez kötelesség, ez öntudatosság és lelkiismeretkérdés. Ezzel kell számolnunk akkor is, amikor használjuk és homlokunkra tűzzük az értelmiség jel-szavát.

„Mióta az emberiség közössége fennáll, mindig voltak olyanok, akik zseniálításuk vagy egyéni sajátosságaik miatt kiváltak ebből a belsőleg nagyon is aránytalanul széjjel-taglalt közösségből, mely az ugynevezett civilizált országokban mindenütt különböző társadalmi formák alakjában gátolta az emberi jogok szabadságát” . . .

Tiszay Andor: Világirodalmi Szemle.

„Az emberi történelem ma, nagy történelmi megújodási pillanatainak egyikét éli.”

Ghita Jonescu: A mai román ifjúság.

**Felkérjük munkatársainkat, hogy kézírataikat legkésőbb lapzártáig, minden hónap elsejéig szíveskedjenek beküldeni.
A cikkek lehetőleg a papír egyik oldalára íródjanak.**

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE

Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievičeva ulica 23.

A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Egyesületi könyvtárak felujításánál,

magánkönyvtárak összeállításánál a legnagyobb figyelmet kell fordítani a könyvek összeválogatására.

Kísérje figyelemmel könyvhirdetéseinket!

Babits Mihály: Európai irodalom történet

Körmendi Ferenc: Bűnösök

Tersánszky J. Jenő: Kakuk Marci zendülők közt

Gelléri A. Endre: Szomjas inasok

Bebel Ágost: A nő és a szocializmus

Ilija Ehrenburg: Az autók élete

Knieckebocker: Vörös gazdálkodás, fehér jólét

Aldous Huxley: A végzet bábjátéka

Mohácsi Jenő: Lidércke

Horovitz Jenő: Idegen szavak magyarázata

A fenti könyvek megrendelhetők a

»HID«

**szerkesztőségében és kiadóhivatalában
Szubotica VI, Sienkiewičeva ulica 23 szám**

„HID” literarni, mesečni časopis, izlazi mesečno jedanput (oko 15-og).

Odgovorni urednik i izdavač: LEVAI ENDRE. — Redakcija i administracija: SUBOTICA, Sienkiewičeva ulica 23. — Pretplatne cene: 1 god. 30° din., 1/2 god. 16° din., 1/4 god. 9° din.

Pojedini broj 3 dinara.

Gradska štamparija, Subotica — 36—233